

bat plures uxores simul habere secundum dispensationem divinam: & ideo, una dimissa, etiam matrimonio non soluto, poterat aliam ducere. Sed nunquam uxori licuit habere plures viros. Et ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quod in illo verbo Augustini mos non ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto, secundum quod a more aliquis dicitur morigeratus, quia est honorum morum, & sicut a more Philosophia moralis nominatur.

Ad tertium dicendum, quod Dominus Math. v. ostendit, novam legem abundare per consilia ad veterem, non solum quantum ad ea quæ lex vetus licita faciebat, sed etiam quantum ad ea quæ in veteri lege illicita erant, sed à multis licita putabantur per non rectam preceptorum expositionem; sicut patet de odio inimici: & ita est etiam de repudio.

Ad quartum dicendum, quod verbum Domini intelligitur quantum ad tempus novæ legis in quo dicta permissio est sublata. Et sic etiam intelligitur illud verbum Chrylostomi (alius Auctoris) qui dicit (hom. xxi. in op. imperf. ante med.) quod qui secundum legem dimittit uxorem, quatuor facit iniquitates: quia quod Deum existit homicida, in quantum habet propositum occidendi uxorem, nisi eam dimitteret; & quia dimittit non fornicantem, in quo solo casu lex Evangelii uxorem dimittere permittit; & similiter quia facit eam adulteram, & illum adulterum cui copulatur.

Ad quintum dicendum, quod quedam Glossa (interl.) dicit: Polluta est, & abominabilis: scilicet illius iudicio qui quasi polluta, tam eam prius dimisit: & sic non oportet quod sit polluta simpliciter.

Vel dicitur polluta eo modo quo immundus dicebatur qui mortuum tangebatur, vel leprosum, non immundicia culpæ, sed cuiusdam irregularitatis legalis. Unde & sacerdoti non licebat viduam, aut repudiatam ducere in uxorem.

ARTICULUS V. 284

Utrum liceat viro repudiatam à se accipere.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod liceat viro repudiatam à se iterum accipere. Licet enim corrigere quod male factum est. Sed male factum erat quod vir uxorem repudiabat. Ergo liceat hoc corrigere, reducendo uxorem ad se.

2. Præterea. Semper licuit peccanti indulgere, cum sit morale præceptum, quod in omni lege manet. Sed vir accipiendo uxorem repudiatam, ei peccanti indulgebat. Ergo & hoc licitum erat.

3. Præterea. Deuteron. xxiv. 4. ponitur pro causa, quare uxor repudiata non possit accipi iterum, quia polluta est. Sed repudiata non polluitur, nisi alterum virum ducendo. Ergo saltem antequam alium virum duceret, licebat eam accipere.

Sed contra est quod dicitur Deuteron. xxiv. 4. quod non poterat prior maritus accipere eam &c.

Respondeo dicendum, quod in lege de libello repudii duo erant permissa, scilicet dimittere uxorem, & uxorem dimissam alteri jungi: & duo præcepta, scilicet scribenda libelli repudii, & quod iterum maritus repudians eam accipere non possit. Quod quidem secundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in penam mulieris quæ alteri nupit, & in hoc peccato polluta est; sed secundum alios, ut vir non de facili uxorem repudiaret, quam postea nullo modo recuperare possit.

Ad primum ergo dicendum, quod ad illius mali impedimentum quod committeret aliquis repudiando uxorem, ordinabatur quod vir uxorem repudiatam assumere iterato non posset, ut patet ex dictis (in corp.). Et ideo divinitus ordinatum fuit.

Ad secundum dicendum, quod semper licuit indulgere peccanti quantum ad rancorem cordis, sed non quantum ad penam divinitus taxatam.

Ad tertium dicendum, quod in hoc duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod licuit repudiatam viro reconciliari, nisi in matrimonio alteri viro esset junctæ: tunc enim propter adulterium, cui se mulier voluntarie subdit, in penam datur ei quod ad priorem virum non rediret. Sed quia lex universaliter prohibet, ideo dicunt alii, quod etiam antequam alteri nuberet, non poterat revocari, ex quo repudiata erat: quia polluto non intelligitur quantum ad culpam, sed secundum quod dictum est (art. præc. ad 3.)

ARTICULUS VI. 285

Utrum causa repudii fuerit odium uxoris.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod causa repudii fuerit odium uxoris. Nam dicitur Malach. ii. 16. Si odio habueris eam, dimitte illam. Ergo &c.

2. Præterea. Deuteron. xxiv. 1. dicitur: Si non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem &c. Ergo idem quod prius.

3. Sed contra. Sterilitas, & fornicatio magis contrariantur matrimonio quam odium. Ergo illa potius debuerunt esse causa repudii quam odium.

4. Præterea. Odium potest causari ex virtute

ARTICULUS VII. 286

Utrum causæ repudii deberent in libello scribi.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod causa repudii deberent in libello scribi. Quia per libellum repudii scriptum à pœna legis absolvebatur. Sed hoc omnino videtur injustum, nisi causis sufficientibus repudii assignatis. Ergo illas oportebat scribere in libello.

2. Præterea. Ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur, nisi ut causæ repudii ostenderentur. Ergo si non inscribentur, frustra libellus ille tradebatur.

3. Præterea. Hoc Magister dicit in littera (IV. dist. xxxiii.).

Sed contra. Causæ repudii aut erant sufficientes, aut non. Si sufficientes, præcludebatur mulieri via ad secundas nuptias, quæ ei secundum legem concedebantur. Si autem insufficientes, ostendebatur injustum repudium: & sic repudium fieri non poterat. Ergo nullo modo causæ repudii ibi in speciali inscribentur.

Respondeo dicendum, quod causæ repudii in speciali non scribebantur in libello, sed in generali, ut ostenderetur iustum repudium; sed secundum Josephum (Lib. iv. Antiquit. cap. vi. cir. med.) ut mulier habens libellum conscriptum de repudio, alteri nubere posset: alias enim ei creditum non fuisset. Unde in eo erat scriptum tale secundum eum: Promissio tibi, quod nunquam tecum conveniam. Sed secundum Augustinum (Lib. XIX. cont. Faust. cap. xxvi.) ideo libellus scribebatur, ut mora interveniente, & consilio Scribarum dissuadente, vir à proposito repudiandi desisteret.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

QUÆSTIO LXVIII.

De filiis illegitime natis,

in tres articulos divisa.

Deinde considerandum est de filiis illegitime natis: & circa hoc queruntur tria.

Primo, utrum qui nascatur extra verum matrimonium, sint illegitimi.

Secundo, utrum illegitimi filii debeant ex hoc damnari reportare.

Tertio, utrum possint legitimi.

tute ejus qui odio habetur. Si ergo odium est sufficientis causa, tunc mulier poterit repudiari propter virtutem ejus: quod est absurdum.

5. Præterea. Deuteron. xxiv. 13. Si dixerit vir uxorem, & postea odio habuerit, & objecerit ei stuprum ante conjugium, si in probatione defecerit, verberabitur, & centum sellis argenti condemnabitur, & non poterit eam dimittere omni tempore vite sue. Ergo odium non est sufficientis causa repudii.

Respondeo dicendum, quod causa permittendi repudiandi uxorem fuit vitio uxoris, ut Sancti communiter dicunt. Proxima autem causa homicidii est odium. Et ideo proxima causa repudii est odium. Sed odium ex aliqua causa nascitur, sicut & amor. Et ideo oportet etiam alias causas repudii ponere remotas, quæ erant causa odii. Dicit enim Augustinus in Glossa (ord. sup. illud, Si acciperit homo Lib. I. de serm. Dom. in monte cap. xiv. à princ.) Deuteronom. xxiv. Multum erant in lege causa dimittendi uxorem: solum Christus fornicationem excepit: ceteras vero molestias jubet pro fide, & castitate conjugii sustineri. Hæc autem causæ intelliguntur fœditates vel in corpore, puta infirmitas, vel aliqua notabilis macula; vel in anima, sicut fornicatio; vel aliqua hujusmodi, quæ in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas magis coarctant satis probabiliter dicentes, quod non licebat repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium supervenientem; nec propter quamlibet talem, sed propter illas solum quæ possunt bonum proli impedire vel in corpore, ut sterilitas, aut lepra, aut aliquid hujusmodi; vel in anima, ut si esset malorum morum, quos filii ex conversatione ad ipsam imitarentur. Sed quedam Glossa (interl.) super illud Deuteronom. xxiv. Si non invenerit gratiam &c. videtur magis arctare, scilicet ad peccatum, cum dicit, quod ibi per fœditatem peccatum intelligitur. Sed peccatum Glossa nominat non solum in moribus animæ, sed etiam in natura corporis.

Sic ergo prima duo concedimus.

Ad tertium dicendum, quod sterilitas, & alia hujusmodi sunt causa odii: & sic sunt causæ remotæ repudii.

Ad quartum dicendum, quod propter virtutem non est aliquis odibilis, per se loquendo: quia bonitas est causa amoris. Et ideo ratio non tenet.

Ad quintum dicendum, quod datur in penam viri quod non posset in perpetuum repudiare uxorem in casu illo, sicut etiam in alio casu quando puellam defloraverat.

ARTICULUS I. 287

Utrum filii qui nascuntur extra verum matrimonium, sint illegitimi.

S. Thom. IV. dist. XLI. quest. un. art. 3. quest. 3. & seq.

AD primum sic proceditur. Videtur quod filii qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi. Quia secundum legem natus legitimus filius dicitur. Sed quilibet nascitur secundum legem, ad minus naturæ quæ fortissima est. Ergo quilibet filius dicitur legitimus.

2. Præterea. Communiter dicitur, quod legitimus filius est qui est de legitimo matrimonio natus, vel de eo quod in facie Ecclesiæ legitimus reputatur. Sed contingit quandoque quod aliquod matrimonium legitimum reputetur in facie Ecclesiæ, quod habet impedimentum nec sit verum matrimonium; & tamen à contrahentibus in facie Ecclesiæ scitur; & si occulte nubant, & impedimentum nesciant, legitimus videtur in facie Ecclesiæ, ex quo per Ecclesiam non prohibetur. Ergo filii extra verum matrimonium nati non sunt illegitimi.

Sed contra. Illegitimus dicitur quod est contra legem. Sed illi qui nascuntur extra matrimonium, nascuntur contra legem. Ergo filii sunt illegitimi.

Respondeo dicendum, quod quadruplex status est filiorum. Quidam enim sunt naturales, & legitimi, sicut illi qui nascuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam naturales, & non legitimi; ut filii qui nascuntur de simplici fornicatione. Quidam legitimi, & non naturales; sicut filii adoptivi. Quidam nec legitimi, nec naturales; sicut spiriti nati de adulterio, vel de stupro: tales enim nascuntur & contra legem positivam, & contra legem naturæ expressæ. (a) Et sic concedendum est, quosdam filios esse illegitimos.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis illi qui nascuntur ex illicito coitu, nascantur secundum naturam quæ communis est homini, & omnibus animalibus; tamen nascuntur contra legem naturæ quæ est propria hominibus: quia fornicatio, & adulterium, & huiusmodi sunt contra legem naturæ. Et ideo tales secundum nullam legem sunt legitimi.

Ad secundum dicendum, quod ignorantia excusat illicitum coitum à peccato, nisi sit affectata. Unde illi qui conveniunt bona fide in facie Ecclesiæ, quamvis sit impedimentum, dum tamen ignorant, non peccant; nec filii sunt illegitimi. Si autem sciant, quamvis Ecclesia sustineat, quæ ignorat impedimentum, non

excusantur à peccato, nec filii ab illegimitate. Si autem nesciant, & in occulto contrahant, etiam non excusantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

ARTICULUS II. 288

Utrum filii illegitimi debeant ex hoc aliquid damnatum reportare.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod illegitimi filii non debeant ex hoc aliquid damnatum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, ut pater per sententiam Domini, Ezechielis xviii. Sed quod iste nascatur ex illicito coitu, non est peccatum proprium, sed peccatum patris. Ergo ex hoc non debet aliquid damnatum incurtere.

2. Præterea. Iustitia humana est extrinseca à divina. Sed Deus æqualiter largitur bona naturalia legitimis, & illegitimis filiis. Ergo & secundum iura humana filii illegitimi debent legitimis equiparari.

Sed contra est quod dicitur Genes. xxv. quod Abraham dedit omnia sua bona Isaac, & filiis concubinarum largitus est munera: & tamen illi non erant ex illicito coitu nati. Ergo multo magis debent illi qui ex illicito coitu nascuntur hoc damnatum reportare quod, non succedant in bonis paternis.

Respondeo dicendum, quod aliquis dicitur damnatum ex aliquo incurere dupliciter. Uno modo per hoc quod ei subtrahitur quod ei erat debitum: & sic filius illegitimus nullum damnatum incurrit. Alio modo per hoc quod ei aliquid non est debitum, quod alias poterat esse ei debitum: & sic filius illegitimus damnatum incurrit duplex: unum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia, vel dignitates, quæ requirunt aliquam honestatem in illis qui hæc exercent: aliud damnatum incurrit, quia non succedit in hereditate paterna. Sed tamen naturales filii succedere possunt in sexta parte tantum, spiriti autem in nulla parte; quamvis ex iure naturali parentes eis in necessariis providere teneantur. Unde pertinet ad sollicitudinem Episcopi ut utrumque parentum cogat ad hoc quod eis provideant.

Ad primum ergo dicendum, quod incurere damnatum hoc secundo modo non est pena. Et ideo non dicitur, quod sit pena alicui quod non succedit in regno aliquo, per hoc quod non est filius Regis. Et similiter non est pena quod alicui qui non est legitimus, non debeantur ea quæ sunt legitimorum filiorum.

Ad secundum dicendum, quod coitus illegitimus non est contra legem, in quantum est actus generativæ virtutis, sed in quantum est prava voluntate procedit. Et ideo filius illegitimus

mus non incurrit damnatum in his quæ acquiruntur per naturalem originem, sed in his quæ per voluntatem fiunt, vel possidentur.

ARTICULUS III. 289

Utrum filius illegitimus possit legitimari.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod filius illegitimus non possit legitimari. Quantum enim distat legitimus ab illegitimo, tantum est converso illegitimus à legitimo. Sed legitimus nunquam fit illegitimus. Ergo nec illegitimus unquam fit legitimus.

2. Præterea. Coitus illegitimus creat illegitimum filium. Sed coitus illegitimus nunquam fit legitimus. Ergo nec filius illegitimus legitimari potest.

Sed contra. Quod per legem inducitur, per legem revocari potest. Sed illegimitas filiorum est per legem positivam inducta. Ergo potest filius illegitimus legitimari ab eo qui habet auctoritatem legis.

Respondeo dicendum, quod filius illegitimus potest legitimari, non ut fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille transivit, & nunquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus; sed dicitur legitimari, in quantum damnata quæ illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per legis auctoritatem. Et sunt sex modi legitimandi. Duo secundum canones (c. *Conquestus*, & c. *Tanta*, qui filii sint legit.) scilicet cum quis ducit in uxorem illam ex qua filium illegitimum generavit, si non fuit adulterium, & per speciale indulgentiam, & dispensationem domini Papæ. Quatuor autem alii modi sunt secundum leges. Primus est, si pater filium naturalem Curie Imperatoris offerat; ex hoc enim ipso legitimatur propter Curie honestatem. Secundus, si pater in testamento nominet eum legitimum heredem, & filius postmodum testamentum Imperatori offerat. Tertius est, si filius nullus sit legitimus, & ipsemet filius se Principi offerat. Quartus est, si pater in publico instrumento, vel cum trium testium subscriptione eum legitimum nominet, nec adiciat naturalem.

Ad primum ergo dicendum, quod alicui potest sine iniustitia gratia fieri; sed non potest alicuius damnificari nisi pro culpa. Et ideo magis potest illegitimus fieri legitimus quam e converso. Etsi enim legitimus aliquando hereditate privatur pro culpa; non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit.

Ad secundum dicendum, quod coitus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quo legi opponitur: & ideo non potest

fieri legitimus. Nec est simile de filio illegitimo, qui non habet huiusmodi defectum.

QUÆSTIO LXIX.

De his que spectant ad resurrectionem, & primo de loco animarum post mortem,

in septem articulis divisas.

POST hæc agendum est de his quæ spectant ad statum resurrectionis. Postquam enim dictum est de sacramentis, quibus homo liberatur à morte culpæ, consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur à morte pænæ.

Circa tractatum autem resurrectionis tria consideranda sunt, scilicet, præcedentia resurrectionem, concomitantia, & sequentia. Et ideo primo dicendum est de his quæ pro parte, quamvis non ex toto, resurrectioni præcedunt. Secundo de ipsa resurrectione, & circumstantibus eam. Tertio de his quæ eam sequuntur. Præcedentium autem resurrectionem prima consideratio est de receptaculis animarum post mortem eis assignatis. Secunda de qualitate, & pœna animarum separatarum, eis ab igne inflicta. Tertia de suffragiis, quibus animæ defunctorum à vivis adiuvantur. Quarta de orationibus Sanctorum in patria existentium. Quinta de signis iudicium generale præcedentibus. Sexta de igne ultimæ conflagrationis mundi, qui faciem Iudicis præcedet.

Circa primum queruntur septem.

Primo, utrum animabus post mortem receptacula assignentur.

Secundo, utrum statim post mortem ad ipsa animæ deducantur.

Tertio, utrum de ipsis locis egredi valeant.

Quarto, utrum limbus inferni sit idem quod sinus Abraham.

Quinto, utrum limbus sit idem quod infernus dampnatorum.

Sexto, utrum limbus patrum sit idem quod limbus puerorum.

Septimo, utrum tot receptacula debeant distingu.

ARTICULUS I. 290

Utrum assignentur receptacula animabus post mortem.

S. Thom. IV. dist. XLV. quest. 1. art. 1. & seq.

AD primum sic proceditur. Videtur quod animabus post mortem receptacula non assignentur. Sicut enim dicit Boetius in Lib.

(a) In exemplo an. 1486. desit. Et sic concedendum est &c.

de hebdomadibus (cir. princ.) *communis animi conceptio est apud sapientes, incorporata in loco non esse*: cui concordat quod Augustinus dicit XII. super Gen. ad lit. (cap. xxxi. circ. princ.) *Cito quidem responderi potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo corpore (a) vel non localiter ferri. Sed anima separata à corpore non habet aliquod corpus, sicut ibidem Augustinus dicit. Ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare.*

2. Præterea. Omne quod habet locum determinatum, magis convenit cum illo loco quam cum alio. Sed anima separata, sicut etiam qualibet alia spiritualis substantia, indifferenter se habent ad omnia loca; non enim potest dici, quod cum aliquibus corporibus conveniant, & ab aliis differant; cum ab omnibus conditionibus corporalibus penitus sint remotæ. Ergo eis receptacula determinata non sunt assignanda.

3. Præterea. Animabus separatis non assignatur aliquid post mortem, nisi quod cedat in penam, vel in præmium. Sed corporalis locus non potest eis cedere in penam, vel in præmium, cum à corporibus nihil recipiant. Ergo non sunt eis assignanda certa receptacula.

Sed contra. Cælum empyreum est locus corporalis, & tamen ipsum factum mox sanctis Angelis est repleum; (b) ut Strabus dicit (hab. in Glossa ord. in princ. Genesis.) Cum ergo Angeli sint incorporei, sicut & anima separata, videtur etiam quod animabus separatis sint certa receptacula assignanda.

Præterea. Hoc patet per id quod Gregorius narrat in IV. Dialog. (cap. xxv. xxxi. xxx. & xl.) scilicet animas post mortem ad diversa loca corporalia esse deductas; ut patet de Paschasio, quem Germanus Capuanus Episcopus in balneo invenit: & de anima Theodorici Regis, quam dicit ad gehennam esse deductam. Ergo animæ post mortem habent certa receptacula.

Respondeo dicendum, quod quamvis substantiæ spirituales secundum esse suum à corpore non dependant; corporalia tamen à Deo mediatis spiritualibus gubernantur, ut dicit Augustinus in III. de Trinit. (cap. iv. & v.) & Gregorius in IV. Dialog. (cap. v. ad fi.) Et ideo est quedam convenientia spiritualium substantiarum ad corporales substantias per congruentiam quamdam, ut scilicet dignioribus substantiis digniora corpora adaptentur. Unde etiam Philosophi secundum ordinem mobilium posuerunt ordinem substantiarum separatarum. Quamvis autem animabus post

(a) Ita passim. Al. desc. vel non localiter ferri. (b) Ita melioris notæ editi cum ms. Al. ut Beda dicit. (c) Al. in fine mundi.

mortem non assignentur aliqua corpora, quorum sint formæ, vel determinati motores; determinantur tamen eis quedam corporalia loca per congruentiam quamdam secundum gradum dignitatis eorum, in quibus sint quasi in loco, eodem modo quo incorporalia esse possunt in loco, secundum quod magis, vel minus accedunt ad primam substantiam, cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cuius sedem cælum Scriptura esse denuntiat (Psal. cxi. & Isaias lxi.) Et ideo animas quæ sunt in participatione perfecta Deitatis, in cælo esse ponimus; animas vero quæ à participatione huiusmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

Ad primum ergo dicendum, quod incorporalia non sunt in loco modo aliquo nobis noto, & consueto, secundum quod dicimus corpora proprie in loco esse; sunt tamen in loco modo substantiis spiritualibus convenienti, qui nobis plene manifestus esse non potest.

Ad secundum dicendum, quod duplex est convenientia, vel similitudo. Una quæ est per participationem ejusdem qualitatis; sicut calida ad invicem conveniunt; & talis convenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest. Alia per quamdam proportionalitatem, secundum quam in Scripturis metaphorice corporalia ad spiritualia transferuntur; quo modo in Scripturis Deus dicitur esse Sol, quia est principium vite spiritualis, sicut Sol vite corporalis; & secundum hanc convenientiam quedam animæ cum quibusdam locis magis conveniunt; sicut animæ spiritualiter illuminatæ cum corporibus luminosis, animæ vero obtenebratæ per culpam cum locis tenebrosis.

Ad tertium dicendum, quod anima separata directe nihil recipit à locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt, quæ conseruantur à suis locis; sed ipsæ animæ ex hoc quod cognoscunt se talibus locis deputari, sibi gaudium ingerunt, vel merorem: & sic locus cedit eis in penam, vel præmium.

ARTICULUS II. 241

Utrum statim post mortem anima deducatur ad cælum, vel ad infernum.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod statim post mortem nulle animæ deducantur ad cælum, vel ad infernum. Quia super illud Psalmi xxxvi. *Adhuc pusillum, & non erit peccator*, dicit Glossa (ord. Aug.) quod, *Sancti liberantur (c) in fine vite*; quod, tamen vitam nondum erunt ubi erunt Sancti,

(a) Ita passim. Al. desc. vel non localiter ferri. (b) Ita melioris notæ editi cum ms. Al. ut Beda dicit. (c) Al. in fine mundi.

quibus dicitur: Venite benedicti Patris mei. Sed illi sancti erunt in cælo. Ergo sancti post hanc vitam non statim ascendant ad cælum.

2. Præterea. Augustinus dicit in Enchir. (cap. cix.) quod *tenus intr. hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum animas abditis receptaculis continet, sicut unaquaque digna est requie, vel ærumna*. Sed hæc abditæ receptacula non possunt intelligi cælum, & infernum, quia in illis etiam post resurrectionem ultimam animæ cum corporibus erunt: unde pro nihilo distinguetur tempus ante resurrectionem, & post resurrectionem. Ergo non erunt nec in inferno, nec in paradiso utque ad diem iudicii.

3. Præterea. Major est gloria animæ quam corporum. Sed simul omnibus redditur gloria corporum, ut sit major letitia singulorum ex communi gaudio, ut patet per hoc quod super illud ad Hebræos xi. *Deo pro nobis aliquid melius providente* &c. dicit Glossa (interlin. Petri Lomb.) *ut in communi gaudio omnium majus fiat gaudium singulorum*. Ergo multo fortius gloria animarum debet differere utque ad finem, ut simul omnibus reddatur.

4. Præterea. Pœna, & præmium, quæ per sententiam iudicis redduntur, iudicium præcedere non debent. Sed ignis inferni, & gaudium paradysi dabantur omnibus per sententiam iudicantis Christi, scilicet in ultimo iudicio, ut patet Matth. xxv. Ergo ante diem iudicii nullus ascendit in cælum, vel descendit ad inferos.

Sed contra est quod dicitur II. Corinth. v. 1. (a) *Si terrena nostra habitatio dissolvatur, domum habemus non manum factam, sed conservatam in cælis*. Ergo dissoluta carne, anima habet mansionem, quæ ei in cælis fuerat conservata.

Præterea. Philip. 1. 23. dicit Apostolus: (b) *Cupio dissolvi, & esse cum Christo*: ex quo sic arguit Gregorius in IV. Dialog. (cap. xxv. cir. med.) *Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam in cælo esse negat*. Sed non est negandum, Christum esse in cælo, cum sit articulus fidei. Ergo nec est dubitandum, animas sanctorum ad cælum ferri. Quod etiam aliquæ animæ ad infernum descendunt statim post mortem, patet Lucæ xvi. 22. *Mortuus est autem dives, & sepultus est in inferno*.

Respondeo dicendum, quod sicut in corporibus est gravitas, vel levitas, qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsius. Ita Op. Tom. VI.

(a) *Vulgata*: Scimus enim, quod si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. (b) *Ibidem*. Desiderium habens dissolvi. (c) *Hic multas Gregorius & Augustini auctoritates addit Nicolaus, quas referre non interest*. (d) *Ita passim. Al. quam si quod gloria &c.*

forum; ita etiam est in animabus meritum, vel demeritum, in quibus perveniunt animæ ad præmium, vel ad penam, quæ sunt fines actionum ipsarum. Unde sicut corpus per gravitatem, vel levitatem statim ferrur in locum suum, nisi prohibeatur; ita animæ, solum vinculo carnis, per quod in statu vite detinebantur, statim præmium consequuntur, vel penam, nisi aliquid impediat; sicut interdum impedit consecutionem præmii veniale peccatum, quod prius purgari oportet; ex quo sequitur quod præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus secundum congruentiam præmii, vel pœnæ, statim ut anima absolvitur à corpore; vel in infernum immergitur, vel ad cælum evolat; nisi impediat aliquo reatu, quo oportet evolutionem differri, ut prius anima purgetur. Et huic veterari auctoritates Scripturæ canonicæ manifeste attestantur, & documenta sanctorum Patrum. Unde contrarium pro heresi est habendum, ut patet IV. Dial. (Gregorii cap. xxv. & xxviii.) & in Libro de ecclesiasticis dogmatibus (cap. lxxxviii.). (c)

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa seipsum exponit: quod enim dicit, *Nondum erunt ubi erunt sancti* &c. statim exponit subdens: *id est non habebunt geminam solum, quam habebunt sancti in resurrectione*.

Ad secundum dicendum, quod inter illa abditæ receptacula de quibus Augustinus loquitur, etiam sunt computanda infernus, & paradisi, in quibus animæ aliquæ ante resurrectionem continentur. Sed ideo distinguitur tempus ante resurrectionem, & post, quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem erunt cum corpore; & quia in aliquibus receptaculis nunc sunt animæ, in quibus post resurrectionem non erunt.

Ad tertium dicendum, quod homines secundum corpora habent quamdam continuationem ad invicem: quia secundum ea est verum quod dicitur Actuum xviii. 26. quod *Deus ex uno fecit omne genus hominum*. Sed animas sigillatim finxit: unde non est tanta congruentia ut omnes homines simul glorificentur in anima, quanta ut simul glorificentur in corpore.

Et præterea gloria corporis non est essentialis, sicut gloria animæ: unde majus detrimentum esset Sanctis, si gloria animæ differretur, (d) quam de hoc quod gloria corporis differatur; nec posset hoc detrimentum gloriæ compensari propter ampliationem gaudii singulorum de gaudio communi.

Ad

Ad quartum descendum, quod eandem objectionem Gregorius in IV. Dialog. (cap. xxv. in med.) proponit, & solvit. Si igitur, inquit, nunc in celo sunt animæ iustorum, quid est quod in die iudicii pro iustitia sua retributione recipiant? & respondet: Hoc eis minimum crescit in iudicio, quod nunc animarum sola pœnitentia vero etiam corporum beatitudine pœnitentur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatuque pertulerunt. Et eodem modo dicendum est de damnatis.

ARTICULUS III. 292

Utrum animæ existentes in paradiso, vel in inferno egredi valeant.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod animæ in paradiso, vel in inferno existentes, egredi non valeant. Augustinus enim dicit in Lib. de cura pro mortuis agenda (cap. xlii. à princ.) Si rebus viventium interessent animæ mortuorum, ut de aliis taceam, in ipsam pia mater nulla nocte desereret, qua terra, marique secuta est, ut necum viveret: & ex hoc concludit quod animæ defunctorum rebus viventium non interessent. Sed interesse possent, si de suis receptaculis exirent. Ergo de suis receptaculis non exeunt.

2. Præterea. In Psalmo xxvi. 4. dicitur: Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee: & Job vii. 9. Quod descenderit ad inferos, non ascendet. Ergo tam boni, quam mali à suis receptaculis non exeunt.

3. Præterea. Receptacula, ut dictum est (art. præc.) animabus post mortem dantur in præmium, vel in penam. Sed post mortem neque præmia sanctorum minuuntur, neque poenæ damnatorum. Ergo non exeunt de suis receptaculis.

1. Sed contra est quod dicit Hieronymus contra Vigilantium, sic cum alloquens: *Alii enim, vel in sinu Abrahe, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei animas Apostolorum, & Martyrum concessisse, nec posse suis tumulis, cum voluerint, adesse presentes. Et ita tu Deo leges ponere? In Apostoli vincula iniicies? ut usque ad diem iudicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur ænum, quocumque ierit. Et si agnus ubique est, ergo & hi qui cum eo sunt, ubique esse credendi sunt.* Ridelicet ergo est dicere, quod animæ mortuorum à suis receptaculis non recedant.

2. Præterea. Hieronymus ibidem arguit sic: *Cum diabolus, & demones ubique vagentur orbe toto, & celeritate nimia ubique presentes sint, quare Martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt? Ex quo potest concludi non solum de bonis,*

sed etiam de malis, quod sua receptacula quandoque exeant; cum non habeant maiorem damnationem quam demones, qui ubique discurrunt.

3. Præterea. Hoc idem probari potest per Gregorium in IV. Dialog. (cap. xxxvi. & xl.) ubi narrat de multis mortuis, quod vivis apparuerint.

Respondeo dicendum, quod aliquem exire de inferno, vel de paradiso, potest intelligi dupliciter. Uno modo ita quod simpliciter inde exeat, ut iam locus ejus non sit paradysus, vel infernus: & sic nullus inferno, vel paradiso finaliter deputatus inde exire potest, ut infra dicitur (quæst. lxxi. art. 5. ad 5.)

Alio modo potest intelligi, ut exeat inde ad tempus: & in hoc distinguendum est, quid eis conveniat secundum legem naturæ: & quid eis conveniat secundum ordinem divine providentiæ: quia, ut dicit Augustinus in Libro de cura pro mortuis agenda (cap. xvi. inter princ. & med.) *alii sunt humanorum limites verum, alia sunt divinarum signa virtutum; alia sunt que naturaliter, alia que mirabiliter sunt.* Secundum ergo naturalem cursum animæ separatæ propriis receptaculis deputatæ, à conversatione viventium penitus segregantur. Non enim secundum cursum naturæ homines in mortali carne viventes substantiis separatæ immediate conjunguntur; cum omnium eorum cognitio à sensu oriatur: nec propter aliud à suis receptaculis eas exire conveniret, nisi ut rebus viventium interessent. Sed secundum dispositionem divine providentiæ aliquando animæ separatæ à suis receptaculis egressæ conspectibus hominum presentantur, sicut Augustinus in Libro prædicto (ibid.) narrat de Felice Martyre, qui civibus Nolanis visibiliter apparuit, cum à Barbaris oppugnarentur. Et hoc etiam credi potest, quod aliquando damnatis contingat quod ad eruditionem hominum, & terrorem, permittuntur viventibus apparere, aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur, ut per multa, que in IV. Dialog. (Gregorii cap. xxxvi. xl. & lv.) narratur, patet. Sed hoc interest inter sanctos, & damnatos, quod sancti cum voluerint, apparere possunt viventibus: non autem damnati. Sicut enim sancti viventes in carne per dona gratiæ gratis datæ accipiunt ut sanitates, & signa perficiant, que non nisi divina virtute mirabiliter sunt: que quidem signa ab aliis hoc dono carentibus perfici non possunt; ita etiam non est inconveniens ut ex virtute gloriæ aliqua potentia animabus sanctorum deatur, per quam possint mirabiliter apparere viventibus, cum volunt: quod illi non possunt, nisi interdum permisi.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus, ut per consequentia patet, loquitur secundum communem cursum naturæ.

Nec tamen sequitur quod etiamsi mortui possint, ut volunt, viventibus apparere, toties appareant, quoties apparent in carne viventes: quia separati à carne vel omnino conformantur divine voluntati, ita quod non liceat eis nisi quod secundum divinam dispositionem congruere intuentur; vel ita sunt poenis oppressi, ut de sua miseria magis doleant quam curesi aliis apparere.

Ad secundum dicendum, quod auctoritates illæ loquuntur quantum ad hoc quod nullus de paradiso, vel inferno egreditur simpliciter, & non quod aliquis egrediat ad tempus.

Ad tertium dicendum, quod, sicut ex dictis patet (art. 1. huj. quæst. ad 3.) secundum hoc locus animæ dedit in penam, vel præmium, quod anima afficitur ex hoc quod tali loco deputatur, vel gaudendo, vel dolendo. Hoc autem gaudium, sive hic dolor de hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit; sicut Pontifici, cui datur pro honore ut in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur gloria ejus, quando à cathedra recedit: quia est ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est.

Ad ea etiam que contra obijciuntur, respondere oportet.

Ad quorum primum dicendum, quod Hieronymus loquitur de Apostolis, & Martyribus, secundum hoc quod eis accrescit ex potestate gloriæ, & non secundum hoc quod eis congruit ex debito nature. Quod autem dicit eos ubique esse, non est intelligendum quasi simul sint in pluribus locis, aut ubique; sed quia esse possunt ubi volunt.

Ad secundum dicendum, quod non est simile de demonibus, & Angelis, & animabus sanctorum, & damnatorum. Angeli enim boni, vel mali hoc officium sortiuntur, ut hominibus præsent vel ad custodiam, vel ad exercitium: quod de animabus hominum non potest dici. Sed tamen secundum potestatem gloriæ animabus sanctorum hoc congruit quod possint esse ubi voluerint. Et hoc est quod Hieronymus intendit.

Ad tertium dicendum, quod quamvis aliquando animæ sanctorum, vel damnatorum præsentialiter adsint ubi apparent; non tamen credendum est, hoc semper accidere. Aliquando enim hujusmodi apparitiones fiunt vel in dormiendo, vel in vigilando, operatione bonorum, vel malorum spirituum, ad instructionem, vel deceptionem viventium; sicut etiam vivi homines aliquando aliis apparent, & eis multa dicunt in somnis, cum

tamen constat eos non esse presentes, sicut Augustinus per multa exempla probat in Lib. de cura pro mortuis agenda (cap. xi. & xli.)

ARTICULUS IV. 293

Utrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahe.

S. Thom. IV. dist. xlv. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. & seq.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod limbus inferni non sit idem quod sinus Abrahe. Sicut enim dicit Augustinus XII. super Genes. ad lit. (cap. xxxiii. sub fin.) *non dum inveni, inferos alicubi in bono possessisse Scripturam.* Sed sinus Abrahe in bono accipitur, ut ibidem subiungit Augustinus sic dicens: *Non in bono accipiendum sinum Abrahe, & illam requiem, quo ab Angelis prius pauper allatus est, nescio utrum quisquam possit audire.* Ergo sinus Abrahe non est idem quod limbus inferni.

2. Præterea. In inferno existentes non vident Deum. Sed in sinu Abrahe videtur Deus, ut patet per Augustinum Lib. IX. Confess. (cap. lxi. à med.) qui loquens de Nebridio dicit: *Quicquid illud est quod sinus Abrahe vocatur, ibi Nebridius meus vivit.* (a) Et infra: *Jam non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem tuum, & bibit, quantum potest, sapientiam pro aviditate sua, sine sine felix.* Ergo sinus Abrahe non est idem quod limbus inferni.

3. Præterea. Ecclesia non orat pro aliquo ut ad infernum deducatur. Orat autem ut Angeli animam defuncti in sinu Abrahe deferant. Ergo videtur quod sinus Abrahe non sit idem quod limbus.

Sed contra. Sinus Abrahe dicitur, ubi mendicus Lazarus ductus est. Sed ipse ductus est ad infernum: quia, ut Glossa (ord. Greg. Lib. XX. Moral. cap. xxv.) Job xxx. super illud, *Ubi constituta est domus omni viventium, infernus domus erat omnium viventium, tum ante Christi adventum.* Ergo sinus Abrahe est idem quod limbus.

Præterea. Genes. xlii. 38. dicit Jacob filiis suis: *Deducetis canes meos cum dolore ad inferos.* Ergo Jacob sciebat se in morte sua ad inferos transferendum. Ergo & eadem ratione Abraham ad inferos translatus fuit post mortem: & ita sinus Abrahe videtur esse aliqua pars inferni.

Respondeo dicendum, quod animæ hominum post mortem ad quietem pervenire non possunt nisi merito fidei: quia *accidentem ad Deum oportet credere*: Hebr. xi. 6. Primum autem

S. Th. Op. Tom. VI.

(a) Ita passim. Al. & ita jam non ponit &c.

autem exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primus se à cœtu infidelium segregavit, & speciale signum fidei accepit. Et ideo requies illa que hominibus post mortem datur, sicut Abraham dicitur, ut patet per Augustinum XII. super Genes. ad lit. (cap. xxxiv. ante med.) Sed animæ sanctorum post mortem non omni tempore eandem quietem habuerunt: quia post Christi adventum habent plenam quietem, divina visione perfruentes; sed ante Christi adventum habebant quidem quietem per immunitatem pœnæ, sed non habebant quietem desiderii per consecutionem suam. Et ideo status sanctorum ante Christi adventum potest considerari & secundum id quod habebat de requie; & sic dicitur finis Abraham: potest etiam considerari quantum ad id quod eis deest de requie; & sic dicitur limbus inferni. Limbus ergo inferni, & finis Abraham fuerunt ante Christi adventum unum per accidens, & non per se. Et ideo nihil prohibet post Christi adventum esse finem Abraham, & esse omnino diversum à limbo: quia ea que sunt unum per accidens, separari contingit.

Ad primum ergo dicendum, quod quantum ad id quod habebat de bono status sanctorum patrum, finis Abraham dicebatur; sed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus imbonis: & sic nec finis Abraham in malum accipitur, nec infernus in bonum; quamvis quodammodo sint unum.

Ad secundum dicendum, quod sicut requies sanctorum patrum ante Christi adventum dicebatur finis Abraham, ita & post Christi adventum; sed diversimode. Quia enim ante Christi adventum sanctorum requies habebat defectum requie adjunctum, dicebatur idem infernus, & finis Abraham: unde ibi non videbatur Deus. Sed quia post Christi adventum sanctorum requies est completa, cum Deum videant, talis requies dicitur finis Abraham, & nullo modo infernus: & ad hunc finem Abraham Ecclesia orat fideles perduci.

Unde patet responsio ad tertium. Et sic etiam intelligenda est quedam Glossa (ord. Bede) Lucae xvi. super illud, *Factum est ut moreretur mendicus &c.* quæ sic dicit: „ Sinus Abraham est requies beatorum pauperum, quorum est regnum caelorum. “

ARTICULUS V.

294

Utrum limbus idem sit quod infernus damnatorum.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod limbus inferni sit idem quod infernus damnatorum. Christus enim dicitur infernum momordisse, non absoruisse, quia aliquos inde extraxit, non autem omnes. Non autem diceretur momordisse infernum, si illi quos liberavit, non fuissent pars multitudinis in inferno contentæ. Ergo cum illi quos liberavit, in limbo inferni contingerent, idem continebantur in limbo, & inferno. Ergo limbus vel est idem quod infernus, vel pars inferni.

2. Præterea. Christus dicitur in Symbolo descendisse ad infernum. Sed non descendit nisi ad limbum patrum. Ergo limbus patrum est idem quod infernus.

3. Præterea. Job xviii. 16. dicitur: *In profundissimum infernum descendit omnia mea.* Sed Job, cum esset sanctus, & iustus, ad limbum descendit. Ergo limbus est idem quod profundissimum infernum.

Sed contra. *In inferno nulla est redemptio.* (Ecclesiæ in officio defuncti.) Sed à limbo sancti fuerunt redempti. Ergo limbus non est idem quod infernus.

Præterea. Augustinus dicit XII. super Genesim ad lit. (cap. xxxiiii. in fin.) *Quomodo illam requiem quam Lazarus accepit, apud inferos esse credamus, non videtur.* Sed anima Lazari ad limbum descendit. Ergo limbus non est idem quod infernus.

Respondeo dicendum, quod receptacula animarum post mortem dupliciter distinguuntur, aut secundum situm, aut secundum locorum qualitatem, prout scilicet in aliquibus locis pœnas, vel præmia recipiunt animæ. Si ergo considerentur limbus patrum, & infernus secundum locorum qualitatem prædictam, sic non est dubium quod distinguuntur: tum quia in inferno est pœna sensibilis, quæ non erat in limbo patrum: tum etiam quia in inferno est pœna æterna; sed in limbo patrum detinebantur sancti temporaliter tantum. Sed si considerentur quantum ad situm loci, sic probabile est quod idem locus, vel quasi continuus sit infernus, & limbus; ita tamen quod quædam superior pars inferni, limbus patrum dicatur. Existentes enim in inferno secundum diversitatem loci diversam fortiantur & pœnam. Et ideo secundum quod gravius peccatis irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum, & profundiorum obtinent in inferno. Unde & sancti patres, in quibus minimum erat de ratione cul-

pe.

pæ, supremum, & minus tenebrosum locum habuerunt omnibus puniendis.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum hoc quod infernus, & limbus sunt idem quantum ad situm, dicitur Christus infernum momordisse, & ad infernum descendisse, quando patres à limbo eripuit suo descensu.

Et per hoc patet solutio ad secundum. Ad tertium dicendum, quod Job non descendit in infernum damnatorum, sed in limbum patrum; qui quidem dicitur profundissimus locus, non quidem respectu locorum penarum, sed in comparatione ad alia loca, secundum quod sub eodem includitur omnis locus pœnarum.

Vel dicendum, sicut Augustinus solvit XII. super Genesim ad lit. (cap. xxxiiii. ad fin.) de Jacob sic dicens: *Mad quod Jacob dicit ad suos suos; Deduceis senectutem meam cum tristitia ad inferos, videtur hoc magis timuisse ne nimia tristitia se perturbaret ut ad requiem bonorum non iret, sed ad inferos peccatorum.* Et similiter potest exponi verbum Job eadem ratione, ut sit potius verbum timentis quam assentientis.

ARTICULUS VI.

295

Utrum limbus puerorum sit idem quod limbus patrum.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod limbus puerorum sit idem quod limbus patrum. Pœna enim debet respondere culpæ. Sed pro eadem culpa detinebantur in limbo patres, & pueri, scilicet pro culpa originali. Ergo idem debet esse utrorumque locus pœnæ.

2. Præterea. Augustinus dicit in Enchirid. (cap. xciiii.) *Mississima est pœna puerorum qui cum solo originali decedunt.* Sed nulla est pœna mitior ea quam sancti patres habebant. Ergo est idem locus pœnæ utrorumque.

Sed contra. Sicut actuali peccato debetur pœna temporalis in purgatorio, & æterna in inferno; ita & originali peccato debebatur pœna temporalis in limbo patrum, & æterna in limbo puerorum. Si ergo infernus, & purgatorium non sunt idem, videtur quod nec limbus puerorum, & limbus patrum sint idem.

Respondeo dicendum, quod limbus patrum, & limbus puerorum absque dubio differunt secundum qualitatem præmii, vel pœnæ. Pueri enim non adepti spes beatæ vitæ, quæ patribus in limbo aderat; in quibus etiam lumen fidei, & gratiæ refulgebat. Sed quantum ad situm, probabiliter creditur utrorumque locus idem fuisse: nisi quod limbus patrum erat in superiori loco quam limbus puerorum, sicut de limbo, & inferno dictum est (art. præc.)

Ad primum ergo dicendum, quod ad culpam originalem non eodem modo se habebant patres, & pueri. In patribus enim originalis culpa expiata erat secundum quod erat infectiva personæ; remanebat tamen impedimentum ex parte naturæ, pro qua nondum erat satisfactum plenarie. Sed in pueris est impedimentum & ex parte personæ, & ex parte naturæ. Et ideo pueris, & patribus diversa receptacula assignantur.

Ad secundum dicendum, quod Augustinus loquitur de pœnis quæ debentur alicui ratione personæ sue: inter quas mitissimam pœnam habent qui solo originali peccato gravantur; sed adhuc est mitior pœna eorum quos non impedit à perceptione gloriæ defectus personæ, sed solum defectus naturæ, ut ipsa dilatio gloriæ quædam pœna dicatur.

ARTICULUS VII.

296

Utrum debeant tot receptacula distinguï.

S. Thom. IV. dist. xlv. quæst. 1. art. 3.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod non debeant tot receptacula distinguï. Sicut enim receptacula debentur animabus pro peccato post mortem, ita etiam pro merito. Sed ratione meriti non debetur nisi unum receptaculum, scilicet paradysus. Ergo nec ratione peccatorum debetur nisi unum receptaculum, nempe infernus.

2. Præterea. Receptacula assignantur animabus post mortem ratione meritorum, vel demeritorum. Sed unus est locus in quo merentur, vel demerentur. Ergo unum tantum receptaculum debet eis assignari post mortem.

3. Præterea. Loca pœnarum debent respondere ipsis culpis. Sed non sunt nisi tria genera culparum, scilicet originalis, venialis, & mortalis. Ergo non debent esse nisi tria receptacula penalis.

4. Sed contra. Videtur quod debent esse multo plura quam assignentur. Aer enim iste caliginosus est demonum carcer, ut patet II. Petri 1. nec tamen computatur inter quinque receptacula, quæ à quibusdam assignantur. Ergo sunt plura receptacula quam quinque.

5. Præterea. Alius est paradysus terrestris, & alius paradysus cælestis. Sed quidam post statum vitæ huius ad paradysum terrestrem sunt translati; sicut de Enoch, & de Elia dicitur. Cum ergo paradysus terrestris inter quinque receptacula non computetur, videtur quod sint plura quam quinque.

6. Præterea. Cuilibet statui peccantium debet

debet aliquis locus poenalis responderi. Sed si ponatur aliquis in originali peccato decedere cum solo veniali, nullum receptaculo- rum assignatorum ei competet: constat enim quod in paradiso non esset, cum gratia caret; & eadem ratione nec in limbo patrum; similiter etiam nec in limbo puerorum, cum in ipso non sit poena sensibilis, quae tali de- betur ratione venialis peccati: similiter nec in purgatorio, quia ibi non est nisi poena tempo- ralis; huic autem debetur poena perpetua: similiter autem nec in inferno damnatorum, quia mortali peccato actuali caret. Ergo oportet sextum receptaculum assignare.

7. Praeterea. Diversae sunt quantitates praemiorum, & poenarum secundum differentias culpae, & meritum. Sed infiniti sunt gradus meritum, & culpae. Ergo infinita debent distingui receptacula, in quibus animae puniantur, vel praemiantur post mortem.

8. Praeterea. Animae quandoque puniuntur in locis in quibus peccaverunt, ut per Gregorium patet IV. Dialog. (cap. xxx. xxxi. xxxii. & xl. Sed peccaverunt in loco ubi habitamus. Ergo hic locus debet computari inter receptacula; & praecipue cum aliqui in hoc mundo pro peccatis suis puniantur, ut supra Magister dixit (IV. dist. xx.).

9. Praeterea. Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni sunt poena; ita aliqui in peccato mortali decedentes habent aliqua bona pro quibus essent digni praemio. Sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur ali- quod receptaculum in quo puniuntur, an- tequam praemia consequantur, scilicet purga- torium. Ergo eadem ratione e contrario de- bet esse de illis qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

10. Praeterea. Sicut patres retardabantur a plena gloria animae ante Christi adventum, ita & nunc a gloria corporis. Ergo sicut distin- guit receptaculum sanctorum ante Christi adventum, ab eo in quo nunc recipiuntur; ita debet nunc receptaculum distingui ab eo in quo recipiuntur post resurrectionem.

Respondeo dicendum, quod receptacula animarum distinguuntur secundum diversos status earum. Anima autem conjuncta morta- li corpori habet statum merendi; sed exuta a corpore est in statu recipiendi magis bonum, vel malum. Sic ergo post mortem vel est in statu recipiendi finale praemium, vel est in statu quod impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiendi finalem retributionem, hoc est dupliciter: vel quantum ad bonum; & sic est paradysus: vel quantum ad malum; & sic ratione actualis culpae est infernus, ra- tione autem originalis est limbus puerorum. Si vero est in statu quod impeditur a finali re-

tributione consequenda, vel hoc est propter defectum personae; & sic est purgatorium, in quo detinentur animae, ne statim praemium consequantur, propter peccata quae commise- runt, vel propter defectum naturae; & sic est limbus patrum, in quo detinebantur patres a consecutione gloriae propter reatum humanae naturae, qui nondum poterat expiari.

Ad primum ergo dicendum, quod bonum contingit uno modo, sed malum multis modis, ut patet per Dionysium IV. cap. de div. Nom. (part. IV. lect. 22.) & per Philosophum in II. Ethicor. (cap. VI. a med.) Et propter hoc non est inconveniens, si locus beatae retributionis sit unus, loca vero poenarum sint plura.

Ad secundum dicendum, quod status merendi, & demerendi est unus status; cum ejus- dem sit posse mereri, & demereri: & ideo convenienter debetur omnibus unus locus. Sed eorum qui recipiunt pro meritis, sunt status diversi. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter, ut ex dictis patet (in corp. & art. praed. ad 1.) vel ratione personae, vel ratione naturae tantum: & ideo illi culpe respondet duplex limbus.

Ad quartum dicendum, quod aer iste caliginosus non assignatur demonibus quasi locus in quo recipiant retributionem pro me- ritis, sed quasi competens officio eorum, in- quantum deputantur nobis ad exercitium. Et ideo inter receptacula de quibus nunc agitur, non computatur: primo enim eis deputatur ignis inferni, ut patet Matth. xxv.

Ad quintum dicendum, quod paradysus terrestris pertinet magis ad statum viatoris quam ad statum recipientis pro meritis. Et ideo inter receptacula de quibus nunc agitur, non computatur.

Ad sextum dicendum, quod illa postio est impossibilis. Si tamen esset possibilis, talis in inferno puniretur in aeternum. Quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei, in quantum gratiam ha- bet adjunctam. Unde si adjunctam mortali, quod est sine gratia, poena aeterna in inferno puniatur. Et quia iste qui cum originali pec- cato decedit, habet veniale sine gratia, non est inconveniens, si ponitur aeternaliter puniri.

Ad septimum dicendum, quod diversitas graduum in poenis, vel praemiis non diversificat statum, secundum cujus diversitatem re- ceptacula distinguuntur: & ideo ratio non sequitur.

Ad octavum dicendum, quod licet animae separatae aliquando in loco nostrae habitationis puniantur; non est tamen propter hoc quod locus iste proprius sit locus poenarum; sed hoc fit ad nostram instructionem, ut earum poenas videntes retrahamur a culpis.

Quod

Quod autem animae existentes in carne hinc puniantur pro peccatis, non pertinet ad pro- positum: quia talis poena non trahit homi- nem extra statum merentis, vel demerentis. Nunc autem agimus de receptaculis quae de- bentur animae post statum meriti, vel demeriti.

Ad nonum dicendum, quod malum non potest esse purum absque commixtione boni, sicut bonum summum est absque omni com- mixtione mali. Et ideo illi qui ad beatitudi- nem, quae summum bonum est, transferendi sunt, debent esse ab omni malo purgati: & propter hoc oportet esse locum in quo tales purgentur, si hinc non omnino purgari exant. Sed illi qui in infernum detruduntur, non erunt immunes ab omni bono. Et ideo non est simile: quia in inferno existentes praemium bonorum suorum recipere possunt, inquam bona praeterita eis valent ad mitigatio- nem poenae.

Ad decimum dicendum, quod in gloria ani- mae consistit praemium essentiale; sed gloria cor- poris, cum redundet ex anima, tota consistit in anima quasi originaliter. Et ideo carentia gloriae animae diversificat statum, non autem carentia gloriae corporis. Et propter hoc etiam idem lo- cus, scilicet caelum empyreum, debetur ani- mabus sanctis exutis a corpore, & conjunc- tis corporibus gloriosis. Non autem idem lo- cus debebatur animabus patrum ante percep- tionem gloriae animae, & post perceptionem ipsius.

QUESTIO LXX.

De qualitate anime exutis a corpore, & poena eius insidita ab igne corporeo.

Primo, utrum in anima separata remaneat potentia sensitiva.

Secundo, utrum remaneat in ea actus dictarum potentialium.

Tertio, utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

Quarto, utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

Quinto, utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

Sexto, utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

Septimo, utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

ARTICULUS I.

Utrum in anima separata remaneat potentia sensitiva.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod in anima separata remaneat potentia sensitiva. Augustinus (aliquis Auctor) enim in Lib. de spiritu & anima (cap. xv. cit. med.) sic dicit: *Rocedit anima a corpore, sicut irra- heni omnia, sensum, imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam, & concupiscibilitatem, & irascibilitatem.* Sed sensus, & imaginatio, & vis irascibilis, & concupiscibilis sunt vires sensitivae. Ergo in anima separata vires sensitivae remaneant.

2. Praeterea. Augustinus (Gennadius) dicit in Lib. de ecclesiasticis dogmatibus (cap. xvi.) *Solum hominem credimus animam habere substantivam, quae exuta a corpore vivit, & sensus suos, atque ingenia vivaciter tenet.* Ergo anima exuta a corpore habet potentias sensi- tivas.

3. Praeterea. Potentiae animae vel essen- tialiter ei insunt, aut quidam dicunt, vel ad minus sunt naturales proprietates ipsius. Sed id quod essentialiter inest alicui, non potest ab eo separari, neque subiectum: aliquid de- fertur a naturalibus proprietatibus. Ergo im- possibile est quod anima separata a corpore aliquas potentias amittat.

4. Praeterea. Non est totum integrum cui aliqua partium deest. Sed potentiae animae di- cuntur partes ipsius. Si ergo potentias ali- quas post mortem suam anima amittit, non erit anima integra post mortem: quod est inconveniens.

5. Praeterea. Potentiae animae magis coo- perantur ad meritum quam etiam corpus; cum corpus sit solum instrumentum actus, poten- tiae vero principia agentis. Sed necesse est quod simul corpus praemietur cum anima, propter hoc quod cooperabatur in merito. Ergo multo fortius est necesse quod poten- tiae animae simul praemiantur cum ipsa. Ergo anima separata eas non amittit.

6. Praeterea. Si anima a corpore separatur, a corpore, potentiam sensitivam amittit, oportet quod illa potentia in nihilum cedat: non enim potest dici quod in materiam aliquam resolvatur, cum non habeat materiam partem sui. Sed id quod omnino in nihilum cedit, non reiteratur idem numero. Ergo ani- ma non habebit in resurrectione eandem nu- mero potentiam sensitivam. Sed secundum Phi-

loso-

Iosophum (Lib. II. de anima tex. 9.) sicut se habet anima ad corpus, ita se habent potentie anime ad partes corporis, ut visus ad oculum: si autem non esset eadem numero anima, quæ redibit ad corpus, non esset idem numero homo. Ergo eadem ratione non esset idem oculus numero, si non sit eadem numero potentia visiva: & simili ratione nec aliqua alia pars eadem numero resurgeret, & per consequens, nec totus homo idem numero erit. Non ergo potest esse quod anima separata potentias amittat sensitivas.

7. Præterea. Si potentie sensitivæ corrumpuntur, corrupto corpore, oporteret quod debilitaretur corpore, debilitarentur. Hoc autem non contingit: quia, ut dicitur in I. de Anima (tex. 61.) si senex accipiat oculum juvenis, videbit utique, sicut & juvenis. Ergo nec corrupto corpore, sensitivæ potentie corrumpuntur.

Sed contra est quod Augustinus (Gennadius) in Libro de ecclesiasticis dogmatibus (cap. XIX.) dicit: *Duabus substantiis tantum bona consistat, anima & carne: anima cum ratione sua, & carne cum sensibus suis.* Potentia ergo sensitivæ ad carnem pertinent. Ergo corrupta carne, non manent potentie sensitivæ in anima.

Præterea. Philosophus in XII. Metaph. (tex. 17.) de separatione anime loquens sic dicit: *Si autem aliquid remanet in postremo, quærendum est de hoc: in quibusdam enim non est impossibile: verbi gratia, si anima est talis dispositio non tota, sed intellectus: tota enim, forte impossibile.* Ex hoc videtur quod anima tota à corpore non separatur, sed solum potentie anime intellectivæ. Non ergo sensitivæ, vel vegetativæ.

Præterea. In II. de Anima (tex. 21. & 22.) Philosophus dicit de intellectu loquens: *Hoc solum contingit separari, ut perpetuum à corruptibili; relique autem partes anime manifestum est ex his, quod non separabiles sunt, ut quidam dicunt.* Ergo potentie sensitivæ non manent in anima separata.

Respondendo dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio.

Quidam enim existimantes potentias omnes esse in anima ad modum quo color est in corpore, dicunt, quod anima à corpore separata omnes potentias suas secum trahit. Si enim aliqua ei deesset, oporteret animam transmutatam esse secundum naturales proprietates, quæ subiecto manente, variari non possunt. Sed dicta existimatio falsa est. Cum enim potentia sit, secundum quam potentes dicuntur aliquid agere, vel pati; ejusdem autem sit agere, & posse agere; oportet quod ejusdem sit potentia, sicut subiecti, quod est agens, vel patiens. Unde Philosophus in principio de

somno, & vigilia dicit, quod *cujus est potentia, ejus est actus.* Videmus autem manifeste, quasdam operationes, quarum potentie anime sunt principia non esse anime, proprie loquendo, sed conjuncti, quia non exiunt nisi mediante corpore, ut est videre, audire, & hujusmodi. Unde oportet quod istæ potentie sint conjuncti sicut subiecti, anime autem sicut principii influentis, sicut forma est principium proprietatum compositi. Quasdam vero operationes exercentur ab anima sine organo corporali, ut intelligere, & considerare, & velle. Unde cum hæc actiones sint anime proprie, potentie quæ sunt harum principia, non solum erunt anime ut principii, sed etiam ut subiecti. Quia ergo, manente proprio subiecto, manere oportet & proprias passionibus, & corrupto eo, corrumpi; ideo necesse est illas potentias quæ in suis actionibus non utuntur organo corporali, remanere in anima separata; illas autem quæ utuntur organo corporali, corrumpi, corpore corrupto: & hujusmodi sunt potentie omnes quæ pertinent ad animam sensibilem, & vegetabilem.

Et propter hoc quidam in potentis anime sensibilibus distinguunt. Dicunt enim, has esse duplices: quasdam quæ sunt actus organorum, quæ sunt ab anima effluxæ in corpus; & hæc cum corpore corrumpuntur: quasdam vero originales harum, quæ sunt in anima, quia per eas anima corpus sensitificat ad videndum, & audiendum, & hujusmodi: & hæc originales potentie manent in anima separata. Sed hoc non videtur convenienter dici. Anima enim per suam essentiam, non mediantibus aliquibus aliis potentis, est origo illarum potentialium quæ sunt actus organorum; sicut & forma quælibet ex hoc ipso quod per essentiam suam materiam informat, est origo proprietatum, quæ compositum naturaliter consequuntur. Si enim oporteret in anima ponere alias potentias, quibus mediantibus potentie quæ organa perficiunt, ab essentia anime effluerent, eadem ratione oporteret ponere alias potentias, quibus mediantibus ab essentia anime effluerent illæ mediæ potentie; & sic in infinitum: si enim statuerit alibi, melius est ut in primo statueret.

Unde alii dicunt, quod potentie sensitivæ, & aliæ similes non manent in anima separata nisi secundum quid, scilicet ut in radice, per modum scilicet quod principia sunt in principii suis. In anima enim separata manet efficacia influendi iterum hujusmodi potentias iterum corpori uniat; nec oportet hanc efficaciam esse aliquid superadditum ipsi essentia anime, ut dictum est (in corp.) Et hæc opinio videtur magis rationalis.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud

Utrum in anima separata remaneant actus sensitivarum potentialiarum.

illud Augustini intelligendum est, quod anima secum trahit aliquas illarum potentialiarum in actu (scilicet intelligentiam, & intellectum) quasdam vero radicaliter, ut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod sensus, quos anima secum trahit, non sunt isti exteriores sensus, sed interiores, qui scilicet ad partem intellectivam pertinent: quia intellectus interdem sensus appellatur, ut patet per Basilium super Proverbia (hom. in princ. Proverb. inter med. & in fin.) & Philosophum in VI. Ethicor. (cap. XI. à med.) Vel si intelligat de sensibus exterioribus, dicendum est, sicut ad primum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut patet ex dictis (in corp. art.) potentie sensitivæ non comparantur ad animam, sicut naturales passionibus ad subiectum, sed sicut ad originem. Unde ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, quod potentie anime non dicuntur partes ejus integrales, sed potentiales. Talium autem totorum ista est natura, quod tota virtus totius consistit in una partium perfecte, in aliis autem partialiter; sicut in anima virtus anime perfecte consistit in parte intellectiva, in aliis autem partialiter. Unde cum in anima separata remaneant vires intellectivæ partis, integra remanebit, non diminuta, quamvis sensitivæ potentie actu non remaneant; sicut nec potentia Regis manet diminuta, mortuo præposito, qui ejus potentiam participabat.

Ad quintum dicendum, quod corpus cooperatur ad meritum, quasi pars essentialis hominis, qui meretur. Sic autem non cooperatur potentie sensitivæ; cum sint de genere accidentium. Et ideo non est simile.

Ad sextum dicendum, quod potentie anime sensitivæ non dicuntur esse actus organorum, quasi forme essentielles ipsorum, nisi ratione anime cujus sunt; sed sunt actus ipsorum sicut perficientes ea ad proprias operationes; sicut calor est actus ignis perficiens ipsum ad calefaciendum. Unde sicut ignis idem numero remanet, etiam si alius numero in eo calor esset (sicut patet de frigore aquæ, quod non redit idem numero, postquam fuerit calefacta, aqua nihilominus eadem numero manente) ita & organa erunt eadem numero, quamvis potentie eadem numero non sint.

Ad septimum dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de hujusmodi potentis, secundum quod radicaliter in anima consistunt: quod patet ex hoc quod dicit, quod *sentiam non est in partiendo animam, sed id in quo est, scilicet corpus: sic enim propter corpus neque debilitantur, nec corrumpuntur anime virtutes.*

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod in anima separata remaneant actus sensitivarum potentialiarum. Dicit enim Augustinus in Libro de spiritu, & anima (cap. xv. circ. med. alius Auctor) *Anima recedens à corpore ex his (scilicet imaginatione, concupiscibilitate, & irascibilitate) secundum media afficitur ad delectationem, sicut ad dolorem.* Sed imaginatio, & concupiscibilis, & irascibilis sunt potentie sensitivæ. Ergo secundum sensitivas potentias anima separata afficitur; & ita secundum eas in aliquo actu erit.

2. Præterea. Augustinus XII. super Gen. ad lit. (cap. XXI. in med.) dicit, quod *corpus non sentit, sed animus per corpus: & infra, Quisquam anima non per corpus, sed sine corpore sentit.* Sed id quod anima sine corpore convenit, potest inesse anime à corpore separata. Ergo tunc actu anima sentit potest.

3. Præterea. Inspicere similitudines corporum, sicut in somno accidit, ad visionem imaginariam pertinet, quæ est in parte sensitiva. Sed hujusmodi similitudines corporum inspicere, sicut in somno accidit, contingit anime separata. Unde Augustinus XII. super Gen. ad lit. (cap. XXI. ante med.) sic dicit: *Nego enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui, cum jacente sine sensu ipso corpore, nondum tamen penitus mortuo, videt talia, qualia nulli ex illa substitutione vivis redditi narraverunt, & non habeat, cum perfecta morte penitus de corpore exierit.* Non enim potest hoc intelligi, quod anima similitudinem corporis habeat, nisi secundum quod eam inspicit: unde præmitte de jacente sine sensu, quod gerunt quædam similitudines corporis sui, per quæ non possunt ad loca corporalia ferri, & talia, qualia vident similitudinibus sensuum exierit. Ergo anima separata potest exire in actum sensitivarum potentialiarum.

4. Præterea. Memoria est potentia sensitivæ partis, ut probatur in Lib. de memor. & sensibilibus. (cap. I. ante med.) Sed anima separata actu memorantur eorum quæ in hoc mundo gesserunt: unde & diviti Epuloni dicitur, Luc. XVI. 25. *Recordare, aqua recitasti bibis in vita tua.* Ergo anima separata exhibet in actum potentie sensitivæ.

5. Præterea. Secundum Philosophum in III. de Anima (text. 41. & Lib. II. Ethic. cap. v.) irascibilis, & concupiscibilis sunt in parte sensitiva. Sed in irascibili, & concupiscibili sunt gaudium, & tristitia, amor, & odium, timor, & spes, & hujusmodi affectiones, quas secundum fidem nostram ponimus in

animabus separatis. Ergo animæ separatae non carebunt actibus potentiarum sensitivarum.

Sed contra. Id quod est commune animæ, & corpori, non potest remanere in anima separata. Sed omnes operationes potentiarum sensitivarum sunt communes animæ, & corpori: quod patet ex hoc quod nulla potentia sensitiva aliquem actum habet nisi per organum corporale. Ergo anima separata carebit actibus sensitivarum potentiarum.

Præterea. Philosophus dicit in I. de Anima (text. 66.) quod corrupto corpore, anima neque reminiscitur, neque amat: & eadem ratio est de omnibus aliis actibus sensitivarum potentiarum. Ergo non procedit anima separata in aliquem actum alicujus potentie sensitivæ.

Respondeo dicendum, quod quidam distinguunt duplices actus sensitivarum potentiarum: quosdam exteriores, quos anima per corpus exercet; & hi non remanent in anima separata: quosdam vero interiores, quos anima per seipsum exercet; & hi erunt in anima separata. Hæc autem positio descendere videtur ab opinione Platonis, qui posuit (ut refert Arist. Lib. I. de Anima text. 45.) animam corpori conjungi sicut quendam substantiam perfectam in nullo à corpore dependentem, sed solum sicut motorem mobili: quod patet ex transcorporatione, quam ponebat. Quia autem secundum ipsum nihil movebat, nisi motum, ne abiretur in infinitum, dicebat, quod primum movens movet seipsum; & posuit, quod anima erat seipsum movens. Et secundum hoc erat duplex motus animæ: unus, quo movebat seipsum; alius, quo movebatur corpus ab ea: & sic anima habebat actum, qui est videre, primo in seipsa, secundum quod movebat seipsum, & secundo in organo corporali, secundum quod movebat corpus. Hanc autem positionem Philosophus destruit in Lib. I. de Anima (text. 36. & 46. & seq.) ostendens, quod anima non movet seipsum, & quod nullo modo movetur secundum istas operationes, quæ sunt videre, sentire, & hujusmodi; sed quod istæ operationes sunt motus conjuncti tantum. Unde oportet dicere, quod actus sensitivarum potentiarum nullo modo maneat in anima separata, nisi forte sicut in radice remota.

Ad primum ergo dicendum, quod liber ille negatur à quibusdam esse Augustini. Dicitur enim fuisse cujusdam Cisterciensis, qui cum ex dictis Augustini compilavit, & quædam de suo addidit. Unde quod ibi scribitur, pro auctoritate habendum non est.

Si tamen auctoritas debeat sustineri, dicendum, quod non debet intelligi, quod anima separata ex imaginatione, & aliis hujusmodi potentiis afficiatur, quasi ipsa affectio

fit actus potentiarum prædictarum; sed quia ex his quæ anima per imaginationem, & alias hujusmodi potentias commisit in corpore, in futuro afficiatur vel in bonum, vel in malum; ut sic imaginatio, & hujusmodi potentie non intelligantur elicere illam affectionem, sed elicuisse in corpore meritum affectionis illius.

Ad secundum dicendum, quod anima dicitur sentire per corpus, non quia actus sentiendi sit animæ secundum se, sed quia est totius conjuncti ratione anime, eo modo loquendi quo dicimus, quod calor calefacit. Quod autem subjungitur, quod quædam anima sentit sine corpore, ut timorem, & hujusmodi, intelligendum est sine exteriori corporis motu, qui accidit in actibus sensuum propriorum: non enim timor, & hujusmodi passiones sine motu corporali contingunt.

Vel potest dici, quod Augustinus loquitur secundum opinionem Platoniorum, qui hoc ponebant, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod Augustinus ibi inquirendo loquitur, non determinando, sicut fere per totum illum librum. Patet enim quod non est similis ratio de anima dormientis, & de anima separata. Anima enim dormientis utitur organo imaginationis in qua corporales similitudines imprimuntur: quod de anima separata dici non potest.

Vel dicendum, quod similitudines rerum sunt in anima, & quantum ad potentiam sensitivam, & imaginativam, & quantum ad intellectivam, secundum majorem, & minorem abstractionem à materia, & à materialibus conditionibus. Tenet ergo similitudo Augustini quantum ad hoc quod, sicut similitudines rerum corporaliū sunt in anima somniantis, vel excessum mentis patientis imaginabiliter: ita sunt in anima separata intellectualiter; non autem, quod in anima separata sunt imaginabiliter.

Ad quartum dicendum, quod, sicut in Lib. I. dictum est (dist. 111. quæst. 14. art. 1.) memoria dupliciter sumitur. Quandoque prout est potentia sensitivæ partis, secundum scilicet, quod concernit præteritum tempus; & hoc modo actus memorie in anima separata non erit: unde dicit Philosophus in I. de Anima (text. 66.) quod hoc corrupto, scilicet corpore, anima non reminiscitur. Alio modo accipitur memoria, prout est pars imaginationis ad intellectivam partem pertinentis, secundum scilicet quod ab omni differentia temporis abstrahit, cum non sit tantum præteritorum, sed etiam presentium, & futurorum, ut Augustinus dicit (Lib. XIV. de Trinitate cap. 11.) & secundum hanc memoriam anima separata memorabitur.

Ad quintum dicendum, quod amor, & gaudium, & tristitia, & hujusmodi dupliciter

accipiuntur. Quandoque quidem secundum quod sunt passiones appetitive sensibilis: & sic non erunt in anima separata, hoc enim modo non expletur sine determinato motu cordis. Alio modo, secundum quod sunt actus voluntatis, quæ est in parte intellectiva: & hoc modo erunt in anima separata; sicut etiam delectatio erit ibi sine motu corporali, prout etiam ponitur in Deo, in quantum scilicet est simplex motus voluntatis. Et hoc modo Philosophus in VII. Ethic. (circ. fin. Lib.) dicit, quod Deus una simplici delectatione gaudet.

ARTICULUS III. 299

Utrum anima separata pati possit ab igne corporeo.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod anima separata pati non possit ab igne corporeo. Augustinus enim XII. super Genes. ad lit. cap. xxxiii. (à med.) dicit: *Non sunt corporalia, sed corporaliū similia, quibus anima corporaliū exurit afficiuntur seu bene, seu male.* Ergo anima separata igne corporeo non puniatur.

2. Præterea. Augustinus in eodem Libro (cap. xvi. in med.) dicit, quod *agens semper est nobilitus patiente.* Sed impossibile est aliquod corpus esse nobilitus anima separata. Ergo non potest ab aliquo corpore pati.

3. Præterea. Secundum Philosophum in I. de generat. (text. lxxxvii.) & secundum Boetium in Lib. de duabus naturis (aliquant. à med.) illa sola agunt, & patiuntur ad invicem, quæ in materia conveniunt. Sed anima, & ignis corporeus non conveniunt in materia: quia spiritualium, & corporaliū, non est materia communis, unde nec possunt invicem transmutari, ut Boetius in eodem Lib. (circ. med.) dicit. Ergo anima separata ab igne corporeo non patitur.

4. Præterea. Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente. Si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet. Sed omne, quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo quod recipitur ab igne in anima, non est in eo materialiter, sed spiritualiter. Sed formæ rerum in anima spiritualiter existentes sunt perfectiones ipsius. Ergo etsi ponatur quod anima patiatur ab igne corporeo, hoc non erit in ejus penam, sed magis in ejus perfectionem.

5. Præterea. Si dicatur, quod hoc ipso anima puniatur ab igne quod ignem videt, ut videtur dicere Gregorius in IV. Dialog. (cap. xxxix. parum à princ.) contra. Si videt anima ignem inferni, non potest videre nisi visione intellectuali: cum non habeat or-

gana quibus visio sensitiva, vel imaginaria perficitur. Sed visio intellectualis non videtur, quod possit esse causa tristitie: *delectationi enim quæ est in considerando, non est tristitia contraria,* secundum Philosophum (Lib. I. Top. cap. xiiii. parum à princ.) Ergo ex tali visione anima non puniatur.

6. Præterea. Si dicatur, quod anima patitur ab igne corporeo, eo quod tenetur ab eo, sicut nunc tenetur à corpore, dum vivit in corpore; contra. Anima dum in corpore vivit, tenetur à corpore, in quantum ex ea, & corpore fit unum, sicut ex materia, & forma. Sed anima non erit forma illius ignis corporei. Ergo supradicto modo non poterit ab illo igne teneri.

7. Præterea. Omne agens corporeum agit per contactum. Sed non potest esse alius contactus ignis corporei, & anime: quo contactus solum fit inter corporea quæ habent ultima simul. Ergo anima ab illo igne non patitur.

8. Præterea. Agens organicum non agit in remota, nisi per hoc quod agit in media: unde per determinatam distantiam agere potest proportionatam suæ virtuti. Sed anime, vel ad minus dæmones, de quibus eadem est ratio, quandoque sunt extra locum inferni; cum quandoque etiam in hoc mundo hominibus appareant; nec tamen tunc sunt à penâ immunes: sicut enim gloria sanctorum nunquam interruptitur, ita nec poena damnatorum. Nec tamen videmus, quod omnia intermedia ab igne inferni patiuntur: nec iterum est credibile, aliquid corporeum de natura elementi esse tantæ virtutis, ut ad tantam distantiam actionem suam diffusat. Ergo non videtur quod penas, quas anime damnatorum sustinent, ab igne corporeo patiuntur.

Sed contra. Eadem ratio est de animabus separatis, & dæmonibus, quod ab igne corporeo pati possint. Sed dæmones ab eo patiuntur, cum puniantur ab illo igne in quem corpora damnatorum projiciuntur post resurrectionem, quem oportet esse corporeum: & hoc patet per sententiam Domini Matth. xxv. 41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, &c.* Ergo & anime separatae ab igne corporeo pati possunt.

Præterea. Poena debet respondere culpæ. Sed anima per culpam se corpori subiecit per pravam concupiscentiam. Ergo iustum est, ut in penam rei corporeæ subijciatur per passionem.

Præterea. Major est unio formæ ad materiam quam agentis ad patientis. Sed diversitas nature spiritualis, & corporalis non impedit quin anima fit forma corporis. Ergo nec impedit quin possit à corpore pati.

Respondeo dicendum, quod supposito quod ignis inferni non sit metaphoricè dictus, nec ignis

imaginarius, sed verus ignis corporeus, oportet dicere, quod anima ab igne corporeo penas patitur, cum Dominus ignem illum diabolo, & angelis ejus paratum esse dicat Matth. xxv. qui sunt incorporei; sicut ipsa anima. Sed quomodo pati possit, multipliciter assignatur.

Quidam enim dixerunt, quod hoc ipsum quod est ignem videre, sit animam ab igne pati. Unde Gregorius in IV. Dialog. (cap. xxix. parum à princ.) dicit: *Ignem eo ipso patitur anima, quod videt.* Sed istud non videtur sufficere: quia quodlibet visum, ex hoc quod videtur, est perfectio vidētis: unde non potest in ejus penam cedere, in quantum est visum; sed quandoque est punitivum, vel contristans per accidens, in quantum scilicet apprehenditur ut nocivum. Unde oportet quod præter hoc; quod anima ignem illum videt, sit aliqua comparatio animæ ad ignem, secundum quam animæ ignis noceat.

Unde alii dixerunt, quod quamvis ignis corporeus non possit animam exurere; tamen anima apprehendit ipsum ut nocivum sibi: & ad talem apprehensionem afficitur timore, & dolore, ut impleatur id quod dicitur (Psal. xlii. 5.) *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Unde Gregorius in IV. Dialog. (loc. cit.) dicit, quod *quia anima cremari se conficit, crematur.* Sed hoc iterum non videtur sufficere: quia secundum hoc passio animæ ab igne non esset secundum rei veritatem, sed secundum apprehensionem tantum. Quamvis enim possit esse vera passio tristitiæ, vel doloris ex aliqua falsa imaginatione, ut Augustinus dicit XII. super Genes. ad lit. (cap. xix. & xxxi.) tamen non potest dici, quod secundum illam passionem vere patitur à re, sed à similitudine rei, quam concipit. Et iterum iste modus passionis magis recederet à reali passione, quam ille qui ponitur per imaginas viſiones; cum ille dicatur per veras imagines rerum esse, quas anima secum deferit; iste autem per falsas conceptiones, quas anima errans fingit. Et iterum non est probabile quod animæ separata, vel demones, qui subtilitate ingenii pollent, putarent ignem corporeum sibi nocere posse, si ab eo nullatenus gravarentur.

Unde alii dicunt, quod oportet ponere, animam etiam realiter ab igne corporeo pati. Unde etiam Gregorius in IV. Dialog. (cap. xxix. à med.) dicit: *Colligere ex dictis evangelicis possumus, quod incendium non solum anima videndo, sed etiam experiendo patitur.* Sed hoc rali modo fieri ponunt. Dicunt enim, quod ignis ille corporeus considerari potest dupliciter. Uno modo secundum, quod est quadam res corporea: & hoc modo non habet quod in animam agere possit. Alio modo secundum quod

est instrumentum divinæ justitiæ vindicantis: hoc enim divinæ justitiæ ordo exigit ut anima que peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in pena subdatur. Instrumentum autem non solum agit in virtute propriæ naturæ, sed etiam in virtute principalis agentis: & ita non est inconveniens, si ignis ille, cum agat in virtute spiritualis agentis, in spiritum agat hominis, vel demonis, per modum etiam quod de sacramentis dictum est, quod animam sanctificant (IV. dist. 1. quæst. 1. art. 4. quæst. 1. 2. & 3. & III. P. quæst. lxxi. art. 1. & 4.)

Sed istud etiam non videtur sufficere: quia omne instrumentum in id circa quod instrumentaliter operatur, habet propriam actionem sibi connaturalem, & non solum illam actionem secundum quam agit in virtute principalis agentis; immo exercendo primam actionem, oportet quod efficiat hanc secundam; sicut aqua lavando corpus in baptismo sanctificat animam, & ferra secando lignum, product formam domus. Unde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quæ sit ei connaturalis, ad hoc quod sit instrumentum divinæ justitiæ peccata vindicantis.

Et ideo dicendum, quod corpus in spiritu naturaliter agere non potest, nec ei aliquo modo obesse, vel ipsum gravare, nisi secundum, quod alio modo corpori unitur: sic enim invenimus, quod corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, Sap. ix. 15. Spiritus autem corpori unitur dupliciter. Uno modo ut forma materiæ, ut ex eis fiat unum simpliciter: & sic spiritus unitus corpori, & vivificat corpus, & à corpore aliquoties aggravatur. Sic autem spiritus hominis, vel demonis igni corporeo non unitur. Alio modo sicut movens mobilis, vel sicut locatum loco, eo modo quo incorporalia sunt in loco: & secundum hoc spiritus incorporei creati loco definiuntur, ita in uno loco existentes quod non in alio. Quamvis autem res corporea ex sua natura habeat, quod spiritum incorporeum loco definat; non tamen ex sua natura habet, quod spiritum incorporeum loco definitur detineat, ut ita alligetur illi loco quod ad alia divertere non possit; cum spiritus non sit ita in loco naturaliter, quod loco subdatur. Sed hoc superadditur igni corporeo, in quantum instrumentum est divinæ justitiæ vindicantis, quod sic detinet spiritum; & ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab executione propriæ voluntatis, ne scilicet possit operari ubi vult, & secundum quod vult. Et hunc modum ponit Gregorius in IV. Dialog. (cap. xxix. circ. med.) Exponens enim, quomodo anima incendium experiendo patitur, sic dicit: *Cum Veritas peccatorem divitem damnatum igne perhibeat, quisnam sapiens reproborum animas*

tentri

tentri ignibus neget? Et hoc etiam Julianus (Episc. Tolet. Lib. II. Prognost. cap. xvi.) dicit, ut in littera (IV. dist. xlvi.) Magister dicit: *Si viventes hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur post mortem corporeo igne?* Augustinus etiam XXI. de civitate Dei (cap. x.) dicit, quod sicut anima in hominis conditione jungitur corpori, ut dans ei vitam (quamvis illud sit spirituale, & hoc corporale) & ex illa conjunctione vehementer concipit amorem ad corpus; sic ligatur igni, ut accipiens ab eo penam; & ex illa conjunctione concipit horrorem. Oportet ergo omnes prædictos modos in unum colligere, ut perfecte videatur, quomodo anima ab igne corporeo patitur; ut scilicet dicamus, quod ignis ex natura sua habet, quod spiritus incorporeus ei conjugari possit, ut loco locatum; sed in quantum est instrumentum divinæ justitiæ; habet ut ipsum quodammodo retineat alligatum: & in hoc veraciter ignis iste est spiritui nocivus: & sic anima ignem ut sibi nocivum videns, ab igne cruciatur. Unde Gregorius in IV. Dialog. omnia ista per ordinem tangit, ut ex præmissis ejus auctoritatibus patet.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus loquitur inquirendo: unde etiam alium modum ponit determinando in Lib. XXI. de civ. Dei, ut ex dictis patet (in corp. art.)

Vel dicendum, quod Augustinus intelligit, quod ea quibus anima proxime afficitur ad dolorem, vel tristitiam, sunt spiritualia: non enim affligeretur, nisi ignem ut nocivum sibi apprehenderet. Ignis ergo apprehensus est proximum affligens: sed ignis corporeus extra animam existens est affligens remotum.

Ad secundum dicendum, quod quamvis anima simpliciter sit igne nobilior; ignis tamen est secundum quid anima nobilior, in quantum scilicet est instrumentum divinæ justitiæ.

Ad tertium dicendum, quod Philosophus, & Boetius loquuntur de actione illa per quam patiens transmutatur in naturam agentis. Talis autem non est actio ignis in animam. Et propter hoc ratio non concludit.

Ad quartum dicendum, quod ignis agit in animam non per modum influentis, sed per modum detinentis: ut ex dictis patet (in corp. art.) Et ideo ratio non est ad propositum.

Ad quintum dicendum; quod in visione intellectuali non est tristitia ex hoc ipso quod

(a) Inter hanc, & insequentem questionem duas ex D. Thoma in Sententiarum libri 4. se compatis interponit Nicolaus; alteram de qualitate animarum quæ cum originali peccato solo ex hac vita decedunt: alteram vero de qualitate animarum quæ in purgatorio propter peccatum actuale, vel ejus penam expiantur. Veterum exemplorum probatam seriem & verba non audentes, ad hujus voluminis calcem eas sublegendas credidimus.

aliquid videtur; cum illud quod videtur, nullo modo intellectui possit esse contrarium, in quantum videtur. In sensu autem hoc quod videtur, ex ipsa actione qua agit in visum ut videatur, potest esse corruptivum visus per accidens, in quantum corrumpit harmoniam organi. Sed tamen visio intellectualis potest esse contristans, in quantum id quod videtur, apprehenditur ut nocivum; non quasi noceat eo ipso quod videtur, sed alio quocumque modo. Et sic anima videndo ignem affligitur.

Ad sextum dicendum, quod non est simile quantum ad omnia; sed quantum ad aliquid, ut ex dictis patet (in corp.)

Ad septimum dicendum, quod quamvis non sit tactus corporalis inter animam, & corpus; tamen est inter ea aliquis tactus spiritualis; sicut etiam motor cæli, cum sit spiritualis, spirituali tactu tangit cælum ipsum movens, per modum quod dicitur contristans tangere, sicut dicitur in I. de generatione (text. xlvi.) Et hic modus sufficit ad actionem.

Ad octavum dicendum, quod spiritus damnati nunquam sunt extra infernum, nisi ex dispensatione divina; vel ad instructionem, vel ad exercitium electorum. Ubi cumque autem extra infernum sint, semper tamen vident ignem inferni, ut eis in penam præparatum. Unde cum ista visio sit immediate affligens, ut dictum est (in corp. art.) ubi cumque sunt, ab igne inferni affliguntur; sicut & captivi etiam extra carcerem existentes à carcere quodammodo affliguntur, dum vident se ad carcerem damnatos. Unde sicut gloria electorum non minuitur nec quantum ad præmium essentialia, nec quantum ad accidentalia, si aliquando extra cælum empyreum sint, sed quodammodo in eorum gloriam cedit; ita etiam in nullo minuitur pena damnatorum, si extra infernum ex divina dispensatione ponantur ad tempus. Et hoc est quod Glossa (ord. Bedæ) dicit super illud Jacobi iiii. *Infirmat rotam navitatis nostræ, &c.* sic enim ait: „Diabolo, „Ius, ubi cumque sit, five sub aere, five „sub terra, secum trahit tormenta suarum „flamarum.“ Obiectio autem sic procedit, ac si ignis corporeus affligeret immediate spiritus, sicut affligit corpora. (a)

QUÆST.